

Muokkausta ja manipulaatiota, kriittisiä huomioita

Jenni Mäenpään kirja ”Muokkausta ja manipulaatiota” julkistettiin maanantaina 31.3.2008. Sitä ennen Helsingin Sanomat julkaisi Anu Nousiaisen koko sivun ennakkojutun kirjasta otsikolla ”Kuva saa säännöt” sunnuntaina 30.3.2008

Kirja on monella tasolla mielenkiintoinen ja ajatuksia herättävä, ja sillä on selkeät ansionsa. Omasta mielestäni sillä on myös selkeät puutteensa, joiden vuoksi sitä lukiessa on hyvä pitää mielessä sopiva kriittisyys. Koska kirjaa varmaankin tullaan monissa toimituksissa tutkailemaan, ja sen julkaisun vanavedessä saatetaan polkaista kasaan erilaisia huoneentauluja, lienee sen tarkastelu paikallaan. Arviossa puhun kirjan tekijöistä monikossa, sillä kirjassa käytetään monikon ensimmäistä persoonaa kaikkien personoitujen kannanottojen ja kommenttien yhteydessä.

”Me” tarkoittaa tulkintani mukaan kirjan tekijäksi merkityn lisäksi professoreita Janne Seppänen ja Anssi Männistö. Heidän panostaan tutkimukseen selvitetään kirjan johdannossa.

Lähtöasetelma

Nimeni mainitaan kirjan saatekirjoituksessa tutkimuksessa käytetyn lomakkeen yhtenä testaajana ja kommentoijana. Varsinaisia yksityiskohtaisia kommenttejani ei enää ole olemassa. Ne pyyhittiin kirjan tekijän mukaan pois lomakkeelta, kun varsinainen tutkimus käynnistettiin. Kommentteistani kertoo kuitenkin jotain lainaus sähköpostiviestistäni 15.3.2007: ”Minusta tuo lomake on hieman yksiulotteinen ja tarkoitushakuinen. Kuvankäsittely on kiinteä osa valokuvailmaisua. Jos luodaan säännöstöjä, pitää ajatella alusta loppuun. Ei verrata niinkään kuvaa ja käsiteltyä kuvaa, vaan todellisuutta ja kuvaa todellisuudesta.”

Oma ensireaktioni siis oli, että tutkimista keppihevosenä käyttäen yritetään aikaan saada tilausta kuvankäsittelyä ja samalla valokuvaajien ilmaisuvapautta rajoittavalle säännöstölle. Olivathan tutkimuksen selkeinä innoittajina tapaus Adnan Hajj ja Reuters:in kuvankäsittelysäännöt.

Asenteeni Reuters:in sääntöjen kaltaisiin kieltolistoihin on selkeän torjuva.

Aiheeseen johdattelua

Kirjan aloittavat katsaukset tutkimuksiin, yleisiin kuvankäsittelynormistoihin ja julkisen sanan neuvoston kuvankäsittelyä koskeviin tapauksiin. Esittelyt ovat suppeudessaankin kiinnostavia. Samoin katsaus tyylikirjoihin ja suomalaiseen keskusteluun 1980-1990-luvuilla. Viimeksi mainitussa on lainattu Jan-Erik Lundströmin sanoja Valokuvalehdestä 12/1990: ”Valokuvat edustavat aina tiettyä näkökulmaa ja ideologiaa, minkä lisäksi niitä luetaan kulttuuristen traditioiden ja kontekstin kautta. Valokuvaa ei siksi voi tulkita totuutta vastaavaksi”.(s.13)

Lundströmin näkemyksen jakavat kaikki visuaalisen kulttuurin tuntijat.

Siksi on kummallista, että ”Kuvankäsittelyä on tässä (tutkimuksessa, kirj. huom.) jouduttu pohtimaan muusta journalismista ja yhteiskunnan vaikutuspiiristä irrallisena kokonaisuutena, joka on tietenkin jo lähtökohtaisesti hyvin keinotekoinen, mutta välttämätön rajaus”. (s.53)

Keinotekoista vääntöä

Tutkimuksen kvantitatiivisen aineiston suurin ongelma onkin, että sitä kerätään sähköisen kaavakkeen keinotekoisilla, rautalangasta väännetyillä ja kehnosti toteutetuilla kuvaparivertailuilla. Kontekstitonta kuvaa vastaajan pitäisi arvioida uutiskuvan, reportaasikuvan, featurekuvan ja kuvituskuvan näkökulmasta.

Vaikka osittain pitääkin paikkansa, että ”Kuvassa itsessään ei ole erottavia ja tunnistettavia genrepiirteitä samoin kuin kirjoitetuissa juttutyypeissä” (s.52), se on vain osatotuus.

Mielenkiintoinen seikka on, että kirjan mukaan Edgar Huang:in lukijoiden asenteita kuvankäsittelyyn kartoittavassa tutkimuksessa, josta tämän tutkimuksen tutkimusasetelma on lainattu (s.25), ja joka puolestaan perustuu Shiela Reavesin (kirjassa Sheila) 15 vuotta vanhaan lomaketutkimukseen, kaksi kolmasosaa vastanneista kykeni erottamaan kuvatyypit toisistaan.(s.24)

Monilla voi olla muistissaan myös valtava kohu, joka vuosia sitten syntyi kun Benetton julisteissaan yhdisti mainoskontekstiin uutiskuvia. Kohua voi olla vaikea selittää, jos uskoo kuvien uudessa yhteydessään muuttuneen mainoskuviksi.

Esimerkkikuvissa olisi ollut tärkeää selkeästi huomioida vaikkapa vain ääripäiden, uutiskuvan ja kuvituskuvan ero. ”Kuvituksen saa tehdä vaikka piirtämällä, työkalu se photoshoppi vain on”, ilmaisee asian joku vastaajista.(s.99)

Sen sijaan esimerkeissä käytetään useita kuvia, joissa tunnistamattomat genrepiirteet ovat niin voimakkaita, ettei niitä voi ajatella uutiskuvina.

Luotu asetelma hämmentää. Olen melko varma, että kuvallista ammattitieto-taitoa omaavan vastauksiin sekoittuu provokaatiota ja vastustusta. Tästä kertovat kirjassa referoidut vastaajien kommentitkin: ”Pään vaihtamista pidettiin hölmönä pelleilynä ja liioitteluna.”(s.99) ”Jälleen kerran sen verran törppöä käsittelyä, että se kavaltaa itse itsensä.”(s.92) ”Noin puolet vastaajista ei hyväksyisi tällaista muutosta missään kuvatyypissä edes kuvamanipulaatiosta kertovan maininnan kanssa”(s.98).

Manipulaatio ja kuvankäsittely

Manipulaatiosta, jonka kai pitäisi olla koko tutkimuksen ydin, tekijät jostain syystä eivät puhu avoimesti: ”Muuntelu on käsitteenä aika lähellä manipulaatiota, jota emme kuitenkaan tässä tekstissä käytä muuten kuin haastateltavia ja toisia lähteitä siteeratessamme”. (s.50) Tätä periaatetta kirjassa ei tosin noudateta, vaan sana manipulaatio esiintyy jopa kahden kappaleen otsikossa.(s.59 ja s.129)

Olisi ollut ensiarvoista tehdä kunnolla selväksi, mistä puhutaan. Mikä ero on kuvankäsittelyllä ilmaisukeinona, oleellisena osana nykyaikaista kuvatuotantoa ja kuvan reproduktiota sekä toisaalta kuvamanipulaatiolla. Nämä asiat kun eivät ilmiselvästi ole tuttuja suurelle osalle kyselyn vastaajistakaan.

MOT-kielikoneen kielitoimiston sanakirja antaa verbille manipuloida merkitykset:

1. käsitellä, liikuttaa t. muokata käsin. Nivelen manipuloiminen lääkäri.
2. käsitellä vilpillisesti t. omavaltaisesti, peukaloida; muokata t. ohjailta mieltä haluttuun suuntaan. Manipuloi tutkimusaineistoa saadakseen sopivan tuloksen. Puolitotuuksilla lukijoitaan manipuloiva lehti. (<http://mot.kielikone.fi/mot/uta/netmot.exe>)

Valokuvaaja oli paikalla kun kuva valotettiin

Tutkimuksessa kuvankäsittely ymmärretään lähinnä teknisenä toimenpiteenä (s.50), ei oleellisena osana valokuvailmaisua, jota se todellisuudessa myös on.

Mitä tinkimättömämpi kuvaaja, sitä tarkempi hän on kuviensa käsittelystä. Tilannetta voi täysin verrata vaikka siihen, että esim. kuvajournalismin tunnustettu klassikko W. Eugene Smith saattoi viettää pimiössä kokonaisen päivän, ennen kuin vedos vastasi hänen käsitystään siitä, millainen sen piti olla.

Valokuvaaja on se henkilö, joka oli paikalla, kun kuva valotettiin. Hän on kokenut ja tuntenut tilanteen ja tunnelman. Hänellä on käsitys, millainen kuva parhaiten välittää kameran edessä tapahtuneen yleisölle. Tietenkin aina vain hänen näkemyksensä. Muu ei ole koskaan mahdollista.

Sisältö ja muoto

Kyseenalainen on myös kuvissa tehtyjen muutosten jaottelu teknisiin muutoksiin, sisällöllisiin muutoksiin ja yhdistelmäkuviin. Yhdistelmäkuvat voi ymmärtää, mutta kun rajausta tai kasvojen vaalentaminen tai ihokorjailu laitetaan teknisiin muutoksiin, ollaan kyllä eksyksissä.

Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että mikä tahansa teos tai esitys koostuu muodosta ja sisällöstä. Sisältö on se, mitä teos esittää tai kertoo tai välittää, muoto ne konkreettiset elementit tai keinot, joilla sisältö rakennetaan.

Valokuvassa sisällön perusta on sen esittämä aihe. Aihe voi olla olemassa oleva tai lavastettu ja sen valokuvaamiseen liittyy usein eriasteista ohjaamista. Valokuvan omilla ilmaisukeinoilla: näkö- ja kuvakulman valinta, rajausta (kaikissa ulottuvuuksissa), valaistus, kuvaushetken valinta (sekunnin tuhannesosista vuodenaikaan), sävyasteikko ja sommittelu, kuvaaja ”muotoilee” aiheen tavoittelemansa sisältöä parhaiten palvelevaksi.

Tekniset muutokset sisältöä muuttamassa

Kirjan alussa esitellyistä julkisen sanan neuvostoon päätyneistä kolmesta tapauksesta kaikkein radikaalein ja arvokkain muutos kuvan sisällössä on tapahtunut kuvassa, jossa henkilön käsillään esittämät ”lainausmerkit” on kuvaa toisessa yhteydessä käytettäessä muutettu voitonmerkiksi rajaamalla toinen käsi pois.(s.41) Vapauttava tuomio on JSN:ltä ilmiselvä virhepäätös.

Hieman samansuuntainen sisällön muutos tapahtuu tutkimuksen rajausta markkeeraavassa kuvaparissa. Nämä ovat tutkimuksessa teknisiä muutoksia.

Millaisen kuvan otokseen valittujen kuvakulttuurista, ajattelusta ja journalistisista periaatteista antaa tutkimuksessa saatu tulos, että sanomalehdissä uutiskuvankin kohdalla 89% hyväksyy menettelyn? Vai kertooko tulos sittenkin jotain vain tutkimuksesta?

Täysin vastaava on tilanne kasvojen, tai minkä tahansa muun alueen vaalentamisen yhteydessä. Kuvitellaanpa vastavaloon kuvattu valokuva, joka ilman kasvojen ”avaamista” näyttää henkilöstä vain tumman siluetin ja sen parina sama kuva, josta kasvot on ”kaivettu esiin” ja saatu näkyviin tuskasta vääntynyt ilme tai luokseen houkuttava hymy tai mikä tahansa henkilön tunnetilasta tai sosiaalisesta kontaktista kertova asia. Nimenomaan kuvan sisältö muuttuu ratkaisevasti.

Tutkimuksessa käytetty valokuva tosin on niin mitänsanomaton, että se ei käsittelemälläkään juuri muuksi muutu.

Eihän näin saa tehdä, eihän

Sisällöllisenä muutoksena tutkimuksessa vastaavasti pidetään esim. kuvaparia, jossa Satu Hassin päähän osuva liitutaulun sauma on poistettu. Kuvan muoto kyllä muuttuu. Siis sen sommittelu ja graafinen rakenne. Sen sijaan kuvan perussisältö ei muutu: Hassi on edelleen liitutaulun edessä ja joku tarkkailee häntä ja hänen esitystään luokkahuoneen oloisessa tilassa jonkun toisen takaa. Jos ammattitaitoinen kuvaaja on tietoisesti nimenomaan halunnut valkoisen palkin Hassin päähän, tilanne on tietenkin toinen.

Tutkimuksessa onkin saatu tulos, jonka mukaan valokuvaajat hyväksyvät kaikista vertailuryhmistä vähiten kuvankäsittelyä.(s.102)

Siis he, jotka sitä eniten tekevät, hyväksyvät omaa tekemistään vähiten!

Absurdilta kuulostavan tuloksen takaa löytyy luultavimmin luonnollinen selitys. Kuvaajat ehkä reagoivat kyseenalaiseihin kuvaesimerkkeihin muita ammattiryhmiä voimakkaammalla vastuksella. Lisäksi kuvaajat eivät halua kenenkään ulkopuolisen peukaloivan kuviaan. Näin on aina ollut, eikä asia ei ole muuttunut digitaalisuudenkaan myötä miksikään.

Sisällöllisen muutoksen kannalta asetelma on täysin sama esimerkissä, jossa ”ilmaa on poistettu”. Sen sijaan siviilihenkilöiden poisto sotilaita esittävän kuvan taustalta muuttaa kuvan sisältöä ratkaisevasti. Herää vain kysymys, miksi henkilöt on poistettu? Varmaankin vain siksi, että saataisiin kuvapari, jotta voitaisiin kysyä: eihän näin saa tehdä, eihän.

Epämääräistä ja hataraa

Kvalitatiivisen lähdeaineiston kokoamisen ja niistä tehtyjen päätelmien ongelmana ovat ilmeisen hatarat tiedot ammattikäytännöistä ja osittain siitä seuraavat toistuvat epämääräisyydet.

Kun tutkii selostusta tutkimuksen otannasta herää kysymys, miksi 38 lehteä 89:stä, joilta asiaa tiedusteltiin, eivät halunneet osallistua tutkimukseen lainkaan, vaikka asiaa kysyttiin suoraan päätoimittajilta ja tutkimusaihe oli ajankohtainen ja kiinnostava? Tutkimuksessa käytetty lehden kokoon ja harkintaan perustuva sattumanvarainen otantamenetelmä osoittautuu myös erikoiseksi. Yhtenä esimerkkinä se, että lopulliseen otantaan osui kuvatoimittajia 7, taittajia 4 ja AD:eitä 16. Harkinnasta ja sattumanvaraisuudesta voi päätellä jotakin vaikkapa siitä, että jo Helsingin Sanomissa (mukana liitteet) on kuvatoimittajia moninkertainen määrä verrattuna AD-nimikkeellä toimivien henkilöiden määrään koko sanomalehdistössä. Otannassa olevissa sanomalehdissä AD:eitä on ymmärtääkseni yhteensä kaksi.

Graafikot ja taittajat työskentelevät toisinaan kuvien kanssa

Aikakauslehdissä AD-nimike on toki tavallinen, mutta kun tutkimuksessa esim. kuvankäsittelytoimenpiteiden yleisyyttä kartoittavan osion tuloksia raportoidessa aikakauslehdet jätetään kokonaan tarkastelun ulkopuolelle siksi, että ”Näin tehdessämme saimme luotettavampaa tietoa muun muassa uutis- ja reportaasikuvien osalta,....”(s.75), voi kysyä, miksi tutkimukseen on haluttu ammattiryhmälle niin suuri edustus, vaikka ”Vähiten kuvankäsittelytekniikan kanssa ovat tekemisissä kirjoittavat toimittajat ja toiseksi vähiten esimiehet ja AD:t.”(s.65)

Kirjan mukaan ”Sekä graafikot että taittajat tekevät toisinaan töitä kuvien kanssa, mutta kummatkaan eivät varsinaisesti tuota tai käsittele valokuvia.”(s.46)

Huomautettakoon, että myös kuvatoimittajat tekevät toisinaan töitä kuvien kanssa. Parhaimmillaan jopa siinä määrin, että heidän panoksensa koko lehden ulkoasuun on ratkaiseva. Työ voi alkaa ideoinnista, työtehtävään sopivan kuvaajan valitsemisesta ja päätyä yhteistyöhön kirjoittajan, kuvaajan, kuvittajan, graafikon ja taittajan kanssa lopullista ulkoasua rakennettaessa. Toki työnkuvat vaihtelevat. Sattuma ei heitä suosinut ja he jäivät pienen edustuksensa vuoksi kokonaan ammattiryhmäkohtaisen tarkastelun ulkopuolelle. (s.46).

Selityksenä voi olla asenne ammattikuntaa kohtaan. Siitä kertoo omaa kieltään yhteenvedossa esitetty ajatus: ”Kehityksen voi olettaa lisäävän kuvatoimittamisen merkitystä tulevaisuudessa. Näin siksi, että yleisöltä tulevan kuvatarjonnan läpikäymiseen, valitsemiseen ja käsittelemiseen tarvitaan työvoimaa”. (s.124)

Vertailusta pois jätettiin myös kuvaavat toimittajat. Vaikka ei sitä suurena puutteena pitäisikään, se kuitenkin tarkoittaa, että käytännössä kaikki paikallislehdet jäivät kokonaan vaille mitenkään, ainakin nimellisesti, kuvaorientoitunutta edustajaa.

Noin kymmenen haastateltavaa

”Ennen kyselylomakkeen muotoilemista taustatiedon keräämiseksi haastateltiin useita kuvajournalistimin ammattilaisia”.(s.7) ”Sähköpostihaastattelu tehtiin noin kymmenelle lehtikuvaajalle”. (s.49) ”Taustahaastatteluihin osallistui kymmenkunta kuvajournalistia eri lehdistä”.(s.57)

Saatteessa kiitokset arvokkaista vastauksista esitetään nimeltä mainiten viidelle. (kolme heistä valokuvaajaa, kirj. huom.) (s.7) Jos oikein ymmärrän, useita, noin kymmenen, kymmenkunta, on todellisuudessa viisi (5) tai sitten osalta haastatelluista ei tullut mitään kiitoksen arvoista.

Näin voi hyvinkin olla, sillä vaikka ”Haastattelut suunnattiin pääasiassa aikakauslehdille, joista meillä oli sanomalehtiin verrattuna vähemmän kokemusta” (s.49), eivät kokemukset ja tiedot haastatteluiden jälkeenkään vakuuta kriittistä lukijaa:

Aikakauslehtipuolella on kolme suurta toimijaa: Yhtyneet Kuvalehdet, Sanoma Magazines ja A-lehdet. Nämä kolme taloa julkaisevat yli 150 eri lehteä, joiden yhteinen lukijamäärä huitelee 10 miljoonan kieppeillä. Pitkään talossa olleet kuvaajat yhdessäkään näistä eivät tunne tutkimuksen esittämää työprosessia omakseen:

”Kuvajournalistisessa työprosessissa yksi ero sanoma- ja aikakauslehtien välillä on se, että sanomalehdissä kuvaajat käsittelevät suurimmaksi osaksi kuvansa itse, kun taas aikakauslehdissä kuvaajat tekevät kuville yleensä vain perussäätöjä. Muutama (siis niistä kolmestako?, kirj. huom.) aikakauslehden kuvaaja kertoi tekevänsä kuviensa raw-tiedostoista (käsittelemätön tiedostomuoto) mahdollisimman hyviä jpeg-kuvia säätämällä mustan ja valkoisen väriarvot, valkotasapainon ja sävyt kohdalleen. Tämän jälkeen kuvat siirtyvät aikauslehden tuotantoprosessissa eteenpäin varsinaista kuvankäsittelyä tekeville reprotyöntekijöille, jotka työskentelevät ulkoasusta vastaavien art directorien ja taittajien kanssa.”(s.57-58)

Kuvankäsittely on oleellinen osa kuvatuotantoa

Kaikissa em. lehtitaloissa kuvaajat pääsääntöisesti käsittelevät kuvansa valmiiksi itse. Repron tehtävänä ovat useimmiten vain tekniset muutokset eli cmyk-käännös ja sen vaatimat hienosäädöt

sekä resoluutioasetus, kokoon laskeminen ja terävöitys. Kiire saattaa toisinaan muuttaa rutiinia. Samoin saman talon sisälläkin eri lehdillä, ja myös kuvaajilla, on hieman poikkeavia käytäntöjä esim. kuvien "siivoamisen" suhteen. Lehtityypistä ja sen linjasta riippuen ihoja kaunistellaan, hampaita valkaistaan, rosoja silotellaan, tehdään syväyksiä, jne. ja nämä toimenpiteet saattavat jäädä repron tehtäväksi. Valokuvaajilla ei aina ole aikaa, eikä haluakaan.

Tämän kaltaisissa lehdissä kuvamateriaali on kuitenkin useimmiten studiossa tai studiomaisissa olosuhteissa tuotettua, ennakkoon tarkasti suunniteltua, pitkälle stailattua ja rakennettua, eikä sillä näin ollen ole lähtökohtaisesti totuusarvoa, jota käsittelyllä loukattaisiin.

Kuvatuoannossa kuvankäsittelyn tuomat mahdollisuudet on otettu osaksi kokonaisprosessia. Jo kuvaa suunniteltaessa tiedostetaan, mihin kannattaa panostaa kuvausvaiheessa, mikä työnkulun, ekonomian tai jopa ergonomian kannalta on viisainta jättää kuvankäsittelyvaiheeseen.

Kumitusta pimiössä

On mahdollista, että kirjan prosessikuvaus on väärinymmärrys, joka on syntynyt rajallisesta valokuvauksen, kuvankäsittelyn ja näihin liittyvien käsitteiden tuntemuksesta ja satunnaisista, liian harvoista haastatteluista. Epämääräiset ilmaisut, jopa suoranaiset asiavirheet, nimittäin pulpahtelevat esiin siellä täällä läpi koko kirjan:

Kun selvitetään ns. pimiösääntöä, kerrotaan: "Pimiösääntöön vedotessa tarkoitetaan yleensä kuitenkin vain niitä toimenpiteitä, joita pimiössä on ollut tapana tehdä rutiininomaisesti kuten rajaaminen, kirkkauden ja kontrastin säädöt ja terävöitys."(s.61)

Montaa muutakin asiaa on pimiössä tehty rutiininomaisesti, mutta "terävöitys" ei kyllä kuulu niihin. Toinen esimerkki: "Uutta pimiötekniikkaan verrattuna ovat myös osaan kuvasta tehtävät sävy- ja värimuutokset ja syvyysvaikutelman muuttaminen, joka tarkoittaa kuvan taka- tai etualan sumentamista tai terävöittämistä".(s.87)

Osaan kuvasta tehtävät sävy- ja värimuutokset olivat ja ovat analogisenkin vedostustekniikan tuiki tavallisia peruskulmakiviä sekä mustavalkovedostuksessa että värivedostuksessa. Onhan valokuvan sävyn- ja värintoiston perusongelmatkin analogisessa ja digitaalisessa valokuvauksessa lähes yhtenevät. Terävöitettyä digitaalistakaan kuvaa ei saa mitenkään jos se lähtökohtaisesti ei sitä ole. Terävöitys tehdään käytännössä kaikille digitaalisille kuville. Alueellista terävöitystä käytetään kun halutaan korostaa jonkin alueen yksityiskohtia tai pintarakennetta, esim. kun halutaan saada parta tai tukka tai silmä näyttämään siltä, miltä ne todellisuudessa näyttävät. Mutta kuten sanottu terävöitettävän alueen tulee olla valmiiksi terävä. Sumentaminen kyllä sujuu.

Voi tuntua, että edellä kirjoitettu on saivartelua, mutta epämääräisyydet faktoissa herättävät helposti epäilyn. Journalismissa painotetaan faktojen ja yksityiskohtien täsmällisyyttä, tutkimuksessa tämän luulisi olevan selvää ilman painotustakin.

Kaikkien kuvankäsittelysääntöjen äiti

Samaa sarjaa on se, että kirjassa puhutaan toistuvasti "kumittamisesta" tarkoitettaessa jonkin kuvan osan poistamista, ja toimenpide liitetään nimenomaan Photoshopin "pyyhekumi"-työkaluun. Pyyhekumilla on hyvin hankala saada aikaan mitään muuta kuin "kökömanipulaatiota". Se yksinkertaisesti pyyhkii kuvasta pois pikseli-informaatiota ja tuo tilalle värivalintatyökalulla pohjaväriksi määriteltyä tasaista väripintaa tai tasojen kanssa työskennellessä tekee reikää

käsiteltävään tasoon. Oikeaa kunnon manipulaatiota saa aikaiseksi ainoastaan pikseleitä muokkaamalla, lisäämällä tai vaihtamalla.

Väärinkäsitys on sikäli ymmärrettävä, että kun tuo ”kaikkien kuvankäsittelysääntöjen äiti”, Reuters:in-lista, kirjaa pyyhekumin kielletyksi, kuvankäsittelytekniikkaa tuntematon harhautuu. Tosin Reuters:in kieltolistaa ei kuvankäsittelystä perillä oleva sellaisenaan muutenkaan pysty vakavana lukemaan. Se esimerkiksi sallii ”lassotyökälun” varovaisen käytön, mutta kieltää ”pikamaskin”. Kummallakin tehdään kuitenkin Photoshopissa täsmälleen samaa, valintoja. Pikamaski vain on toisenlainen tapa näyttää valinta.

Kun lista reilu vuosi sitten julkaistiin, se herätti erilaisissa blogeissa yleistä hilpeyttä ja pilkkaa. Reuters:in omakin sivu julkaisi kommentteja, jotka todennäköisen moderoinninkin jälkeen sisälsivät sen verran kovaa kritiikkiä, että Reuters:in Senior Editor in Charge, Pictures Production (mitä se sitten suomeksi onkaan), Kevin Coombs, julkaisi samaisella palstalla 29.1.2007 selittävän puheenvuoron, jonka merkittävin pääsisältö tiivistyy kahteen lainaukseen:

”To understand the technical reasoning behind our updated guidelines it is important to understand our customer requirements and our workflow. Both of them have a direct impact on the level of image adjustment at Reuters. Over 70 percent of our pictures are shot and self-edited by our photographers, often working alone or in small teams in ‘harsh conditions’ and the rest are selected by editors working in ‘ideal conditions’.

A typical case of a photographer editing and selecting his photos would be he or she shooting a picture on the street then sitting down on a park bench or in a coffee shop and running through the files on a small laptop (1024x768 resolution) screen.”

“These guidelines are about image quality. They ensure that we don’t give over-sharpened or over-saturated pictures to our customers. We deliver pictures to newspapers, magazines, online services, TV stations and book publishers. All of them want to post-process the pictures to their own specifications. What is seen as over-sharpening to one customer can be seen as under-sharpening by another. Photographers’ RAW files are often sent to customers who want to do their own post-processing and even their own recrop.”

Tekstit ovat edelleen luettavissa osoitteessa <http://blogs.reuters.com/blog/2007/01/18/the-use-of-photoshop/>.

Lyhyesti referoituna herra Coombs siis selittää, että säännöt ovat tarkoitettu heidän kentällä toimiville kuvaajillensa, jotka joutuvat käsittelemään kuviaan puutteellisissa olosuhteissa. Ja että nämä säännöt on tehty teknisiksi ohjeiksi, jotta kuville ei vahingossa tehtäisi toimenpiteitä, jotka vaikeuttavat niille käyttäjien toimesta tehtävää kuvankäsittelyä ja sitä kautta käyttöä.

Eikö ole outoa, että kirjassa, jonka perustana on osittain tuon säännöstön generoima tutkimus, ja jossa moneen kertaan avoimesti kaupataan säännöstöjä myös suomalaisen lehdistön käyttöön, jätetään tuo Kevin Coombsin puheenvuoro kokonaan mainitsematta?

Pyramidihuijaus

Miksi muuten kuvamanipulaatiokeskustelussa aina turvaudutaan samoihin, kahden käden sormilla laskettaviin esimerkkeihin? Tai jopa joudutaan tekemään esimerkit itse?

Sen jälkeen, kun National Geographic helmikuun 1982 numeronsa kannessa siirteli pyramideja, on maailmassa julkaistu miljardeja valokuvia. Jos ongelma olisi niin suuri kuin esimerkiksi tämä kirja riviensä välistä ja muutenkin antaa ymmärtää, varottavia esimerkkejä pitäisi löytyä muitakin kuin cola-purkin poisto tai kuun siirtäminen tai O. J. Simpsonin naaman tummennus, jne.

Anekdoottina mainittakoon, että aiemmin mainitun Edgar Huang'in tutkimuksessa 57% haastatelluista hyväksyi kuun siirtämisen (A Day in the Life of America) ja O. J. Simpsonin kasvojen dramatisoinnin tummentamalla (Time-lehden kansi), ja ainoastaan 31% vastusti toimenpiteitä. (Kenneth Kobre: Photojournalism: The Professionals` Approach)

Ylioppilaslehdessä 18/2005 julkisen sanan neuvoston Ilkka Vanttinen toteaa: "Suomessa kuvamanipulaatiosta jää heti kiinni. Ihmiset ovat todella tarkkoja."

Kuvajournalismin todelliset uhkakuvat

Kuvankäsittelyä monin verroin suurempi uhka kuvajournalismin ja lehtikuvan uskottavuudelle on kaikkialle tunkeutunut ja tunkeutuva viihteellistyminen ja sepitteellisen, rakennetun, valokuvan kasvava osuus kuvavirrasta. Myös ennakolta liian pitkälle ohjeistetut toimeksiannot, omalla tavallaan jopa ennakoivaan taittoon siirtyminen, vaikuttavat salakavalasti ja huomaamatta.

Erno Paasilinna puuttui tähän perusongelmaan jo kauan ennen digiaikaa alustuksessaan Lehtikuvaajien kesäkursseilla 1973 otsikolla "Yksi kuva valehtelee enemmän kuin tuhat sanaa": "Valokuvat ovat dokumenteista kaikkein epäluotettavimpia. Epäluotettavuudessa niiden kanssa kilpailevat vain kuvien yhteyteen painetut epäluotettavat tekstit". "Hyvä lehtikuva on sitä parempi mitä korostuneemmin se kykenee täyttämään myynnin ehdot. Kuvaajien on lavastettava tilanteet sellaisiin äärimmäisyyksiin, että kysymys on lopulta pelkästä vääristelystä." Valokuva 12/73

Vetoaminen kamerakuvan pyhyyteen tyyliin: "..., itse kuvan on oltava mahdollisimman koskematon, optiikan lakien kautta kennolle tai filmille piirtynyt kuva, palanen kuvanottohetken todellisuutta" (s.116), on tietysti kirkasotsaista, mutta kuulostaa koko kuvakenttää ja -tuotantoketjua ajatellessa lähinnä uskonnolliselta fraseologialta.

Oma lukunsa kuvajournalismin uhkien joukossa ansaitsisi tietysti kaikki kuvallisen esittämisen laatukriteerit alittavien matkapuhelinkuvien ja videopätkien tunkeutuminen osaksi mediaa.

Ohjeistuksessa pitää välttää ylilyöntejä

Tutkimuksen mukaan 44% vastanneista kannatti yhtenäisen kuvankäsittelysäännöstön luomista. Kuvaajista 50% vastusti säännöstöä ja 37% kannatti. Säännöstöllä oli kirjan mukaan "vahva kannatus". Olisi mielenkiintoista tietää, minkälaiset luvut olisi saatu hieman laajemmasta kuvaajajoukosta, ja millaisia eroja on koulutettujen ja kouluttamattomien suhtautumisessa. Nythän tutkimuksessa puhuvat suureksi osaksi vailla minkäänlaista kuvajournalistista koulutusta olevat. "Tutkimukseen osallistujista 64 prosentilla ei ollut vastaushetkellä minkäänlaista kuvajournalistista koulutusta, 24 prosenttia kertoi käyneensä kuvajournalismin liittyvän kurssin tai kurseja ja 12 prosenttia oli suorittanut kuva-alan tutkinnon". (s.45)

Mikä tuo mystinen kuva-alan tutkinto on, jää kertomatta. Sen jälkeen, kun valokuvaajakoulutus 70 –

luvun alussa käynnistettiin, on koulutuksen saaneita valokuvaajia sijoittunut ammattiin useita satoja. En tosin tiedä laskevatko tekijät valokuvaajakoulutuksen tai graafisen suunnittelijan koulutuksen kuvajournalistiseksi koulutukseksi? Ilmeisesti, sillä muunlaisia koulutettuja ei tuota 12% ole.

Kuvan ja visuaalisuuden merkitys on tähän asti jatkuvasti lisääntynyt. On täysin selvää, että journalistisia ohjeita pitää miettiä ja päivittää myös kuvan suhteen. Kuvajournalismin ammattilaisten on kuitenkin pidettävä huoli siitä, että ylilyönneiltä, kaksinaismoralismilta ja suoranaيسilta typeryyksiltä kuvankäsittelysäännöksiä kirjatessa vältytään. Viinipullon kyljestäkin varoitustarra saatiin pois.

”Nice guidelines. When will there be similar guidelines for the reporters, admonishing against the use of adjectives and adverbs?”(säännöstöä kommentoiva viesti Reuters:in sivulta)

Jälkisanat

Palataanpa vielä tapaukseen Adnan Hajj. Blogissa koko episodina on epäilty mainoskikaksi, jolla Reuters yritti nostaa omaa luotettavuuttaan ja myyntiään. Kieltämättä tapauksessa oli erikoisia piirteitä: ”manipulaatio” oli niin kömpelö, että se näytti huutavan: Katsokaa manipulaatio! Kuvasta oli medialle heti tarjolla myös käsittelemätön versio, jolloin voitiin revitellä, että näin teki, kenkää sai, meihin voi luottaa.

Jos minä haluaisin valehdella kuvalla, en laittaisi levitykseen sekä valetta että totuutta yhtä aikaa. Jos totuuden puolustamisen nimissä haluaisin käynnistää kuvankäsittelyä rajoittavien säännösten laatimisen, tuntuisi älyllisen rehellisyyden ja logiikan vastaiselta pyöritellä ajatusta jatkotutkimuksesta, jossa määriteltäisiin, millaisissa tilanteissa kuvaa pitää manipuloida.(s.132)

Tätä kirjoitettaessa Kiinan media näyttää kuvia olympia-soihdun matkasta. Niissä soihtu on otettu lämpimästi vastaan niin Pariisissa kuin Lontoossakin.

Sakari Viista

Kirjoittaja on koulutukseltaan valokuvaaja ja toiminut viimeiset 9 vuotta kuvajournalismin lehtorina (ma) Tampereen yliopistossa. Tätä ennen hän on ollut 13 vuotta päätoimisena tuntiopettajana mukana valokuvakoulutuksessa Lahden muotoiluinstituutissa.

Linkki: [Kirjan tekijöiden vastine esittämäni kritiikkiin](#)